

Kronika

Finns något skäligare än att begära rättvisa? undrar Svante Folin. Ändå förmimmer man en andrastämna i ånglakören till rättvisans lov.

Den ljuva blodshämnden

Enligt en färsk opinionsundersökning ställer sig halva svenska folket positivt till dödsstraff. Siffran måste komma som en chock för opinionsbildare: lärare och andra folkkupplysare. Är det något vi insuper med modersmjölk är det dödsstraffets förkastlighet. I väst är det nästan bara det skjutgalna USA som praktiserar detta barbariska straff. Resultatet borde ha utlöst samma moralpanik som den förmenta fäkunnigheten om För-intelsen – men så blev icke fallet. Uppenbarligen har de som ansvarar för den demokratiska mentalhygienens vänt bort blicken.

Kristendomens seger i Nordeuropa innebar en brutalisering av den kompromissvilliga germanska bötesrätten. Ett brott blev inte längre en angelägenhet mellan två parter utan involverade även en stundtals psykotisk gud. *Lex Talionis*, öga för öga och tand för tand, dekreterad av Jahve himself, blev rättesnöret. Pjorskiga straff kunde framkalla den rättshaveristiske gudens vrede och därmed drabba hela folket.

Centralmaktens konsolidering under tidig modern tid innebar att dödsstraff utmättes även för ringa förseelser som att skjuta en tjäder eller klippta mynt. Bödlarna var uppfinningsrika när det gällde att dra ut på dödsprocessen. Med Anthony Burgess ord: "Här vidtog ett skickligt hantverk. Det enda

plagget avlitet, pitten och pungen blottade och därpå bortsprättade och så tvärsnittet över buken, så att inälvorna flödade ut i offrets åsyn – detta var det skickligaste – innan hans ögon släcktes."

Kristendomens seger i Nord-europa innebar en brutalisering av den kompromissvilliga germanska bötesrätten.

Så fortsatte den teologiskt grundade rättsterrorismens excesser inför en alltmer blaserad publik en bra bit in på 1700-talet. Först då började Voltaire och andra upplysnings-filosofier ifrågasätta denna *Grand Guignol*-justis, inte från humanitära utan från utilitaristiska utgångspunkter. Den främste straff-teoretikern Beccaria gör en psykologisk analys av olika straffformers profylaktiska inverkan på åskådarna:

Våra sinnliga känslor röras lättare av svaga men ofta förnyade intryck än av häftiga, snabbt förbigående rörelser. Vår själ står lättare emot våldsamt och de yttersta plågorna såsom snart nog överständna än emot tiden och en alltid fortvarande ledna.

Den upplyste Beccaria anser kort och gott livsvidsstraffets dropportyr vider mer fasansfull än avrättningens korta trauma. Dessutom är det oekonomiskt att likvidera potentiell slavarbetskraft. Han är lidelsefritt rationell, inget känsloljunk där.

Numera är straffen för grova våldsbrott och mord relativt homeopatiska. Med världens dyraste och sämsta polis och en konstiperad rättsapparatur är risken för att våldsmännen skall få sona sina gärningar obetydliga. Vårt opersonliga rättssystem gör i praktiken mordoffrens anhöriga rättslösa. De är inte representerade vid rättegångar och kan inte hyra in en extra åklagare, när den ordinarie pulvriserats av försvarsadvokaterna. De kan inte förhindra att flagranti dråpare går fria på grund av teknikaliteter (Lindome). De har ingen rätt till kompensations.

Historiskt har alla samhällen i alla tider besvarat mord med blodshämnd. Hämnden är inte bara ljuv utan grundbulten i det primitiva rättssystemet. Den som är stupid nog att vända andra kinden till inbjuder till ytterligare aggression. I vårt samhälle är ordet hämd tadt, ingen tillstår att han vill hämmas. Om man har en dotter som blivit *gangbangad* och mishandlad till döds är det dock hämd man vill ha, även om man klär den i eufemismen rättvisa.

18 juni 1998
SVANTE FOLIN

Tigrar utan tänder

Hoppet att de sydostasiatiska ekonomierna snabbt ska återhämta sig närms av önsketänkande. Tomas Larsson har läst en initierad fallstudie.

Förra året kraschlandade tre asiatiska ekonomier – Thailand, Indonesien och Sydkorea. Det var inte många som höjde varningsflagg för att något var fel bland tigrarna. Ett slående undantag är Mark Cliffords utmärkta bok om Sydkorea, *Troubled Tiger*. Boken gavs ut första gången 1994, och föreligger nu i en ny och uppdaterad upplaga.

Modern historia

Mark Clifford
Troubled Tiger: The Unauthorised Biography of Korea Inc
Butterworth-Heinemann Asia, 1997

Mark Clifford är tidigare Söulkorrespondent för Hongkong-baserade Far Eastern Economic Review. Som driven ekonomijournalist tecknar han ett levande porträtt av den Sydkoreanska "tigern", med alla dess olika historiska, ekonomiska och politiska ränder.

När Park Chung Hee tog makten i en kupp den 16 maj 1961 var sydkoreanerna lika fattiga som inderna. Sedan förra året är de medborgare i ett OECD-land. Men boken visar också priset som Sydkorea betalar för succén, i form av

Gör Ola till statsråd!

En av Dagens Industris läsare Ola, sitter numera inburad i Thailand.

Mediavinkel

När efter flera år hans fosterföräldrar, två hårlösa och avlägsna släktingar, besökte honom i djurparken i Bangkok reagerade han häftigt: "Han bara tittade och lik som ramlade ihop, nästan svimmade." Detta motiverar ett mittuppslag i Expressen måndagen den 15 juni. Den öländske djurparksägare som sålde Ola och några andra citeras med tabloid taktfullhet: "Tror ni inte jag tyckte om apjäveln?" Och en av hans besökare på Öland, lilla Malin (11), säger att det är synd om apan. Expressen förklarar att apan är svensk och vill därför hjälpa till att skicka den till Zambia.

Samma dag förklarar Mona Sahlin på DN Debatt att det är ojuste att kräva att statsråd ska vara svenskar. Hon skänker där emot ingen upprättelse åt våra kusiner schimpanserna, ett typiskt exempel på *artism*. Varför inte göra Ola till kommunikationsminister?

KLAS HELMUT FASAN

Jättar på lerfötter. Hyundais grundare Chung Ju-yung besöker sin nordkoreanska hemby Imjingak. FOTO: AHN HYUNG-JOON/AP/PRESSENS BILD

åsiktsförtryck, arbetarrepression, miljöförstöring och korruption. Den största behållningen med *Troubled Tiger* är dess insiktsfulla – närmast profetiska – analys av den sydkoreanska modellens begränsade framtidsutsikter.

En jämförelse med Taiwan är talande. Mellan 1966 och 1976 ökade antalet sydkoreanska företag med 10 procent, medan den genomsnittliga storleken på företagen ökade med 180 procent. På Taiwan ökade antalet företag under samma period med 150 procent, medan den genomsnittliga storleken på företagen ökade med endast 29 procent.

En handfull storföretag

Koncentrationen av den sydkoreanska ekonomin till en handfull företag har bara fortsatt. På grund av det primitiva finansiella systemet och den enorma byråkratin är nyföretagande något som endast självdestruktiva koreaner ägnar sig åt. Så, kan man lugnt konstatera, skapas inte nationellt västånd i dag.

De sydkoreanska konglomeraten är i sin tur jättar på lerfötter. Med sina enorma skuldbördor och låga profiler kan de endast fungera i en snabbväxande ekonomi med hög inflation. Inbromsningen i ekonomisk tillväxt och inflation under 1990-talet utgör därför ett stort bekymmer. Lägg därtill de snabba löneökningarna som kännetecknat den sydkoreanska arbetsmarknaden sedan demokratiseringen för drygt 10 år sedan och yensens försvagning sedan 1995. Ett säkert recept för undergång – om man inte gör något radikalt.

Mot mediokriteten

Mark Clifford konstaterar dock att koreanerna är handlingsförlamade. Rationalisering och omstrukturering förblir främmande begrepp i den sydkoreanska managementvokabulären. De sydkoreanska företagen riskerar att bli irrelevant i en världsekonomi som kännetecknas av allt tuffare konkurrens. "Måhända finns det en framtid i att producera mediokra varor till mediokra priser, men det är inte den som koreanerna säger sig vilja ha", varnar Clifford.

Japans ekonomiska problem i början av 1990-talet var en varningssignal för Sydkorea. Landets

ledare insåg det kanske också: De började i alla fall tala om behovet av en kursomläggning, om liberalisering och globalisering. Men det har ännu så länge visat sig vara tomt prat.

Sydkoreanerna ogillar att deras ekonomi domineras av ett fåtal gigantiska familjeföretag. Men de ogillar alternativet ännu mer: ett öppna upp för utländska företag. Då dras man hellre med sina strukturer. Clifford tar fasta på den betydelse som kulturella faktorer spelat för den sydkoreanska modellens särrät – och dess stagnation. Ledande sydkoreaner hyser instinktivt en djup misstänksamhet mot fria marknader, i synnerhet finansiella sådana. Det är politiker och byråkrater – inte affärsmän och spekulanter – som bäst avgör hur kapital skall fördelas. Även andra atavistiska attityder, som xenofobi och merkantilism, behåller sitt grepp inte bara om eliten utan även om övriga befolknings-skikt. Ekonomi och handel uppfattas som ett nollsummespel.

Ledande sydkoreaner hyser instinktivt en djup misstänksamhet mot fria marknader, i synnerhet finansiella sådana.

Framtidsprognosen är dyster för denna tiger. Den politiska och ekonomiska förnyelse som Sydkorea behöver är mera "subtil än vad koreaner, med deras fokus på storlek och makt, förstår", anser Clifford. Han hoppas på en rejäl ekonomisk kraschlandning. En sådan kom också i slutet av förra året.

Hittills syns dock inga tecken på att den nye presidenten, Kim Dae Jung, skulle skilja sig från sina förtädrare. Även han pratar om behovet av att förändra det sydkoreanska systemet, men tvekar oförmöggen till förändra orden till handling. Sydkorea verkar därmed, likt Japan, ha blivit sin egen historias fånge. Antagligen krävs det en oerhörd djup ekonomisk och politisk kris – långt värre än den vi ser i dag – för att landet skall kunna bryta sig loss från det tyranni som kallas *status quo*.
TOMAS LARSSON